

לתת את הדעת על השלכות גילוי הדעת:

 hebpsy.net/articles.asp

רחל סובר חוששת שגילוי הדעת של 47 החוקרים ואנשי הטיפול בעניין הזכרונות המודחקים עלול לגרום נזק נרחב שיתבטא לא רק בפגיעה באפשרות של מי שעברה פגיעה מינית בילדותה לתבוע צדק, אלא גם באפשרות שתקבל טיפול נאות. מה יקרה למטופלת כשהמטופלת שלה מוצאת עצמה במתח בלתי אפשרי - כשהיא מבקשת לשמש 'עדה' לחוויתה הבלתי מתוקפת של המטופלת, בעוד מסביבה נשמעת דרישה לפקפק באמינות האירוע או החוויה, וכשמעל ראשה מרחפת סכנה של תביעת דיבה משום שבחרה להאמין.

הרהורים של מטופלת בפגיעה מינית

מאת רחל סובר

למען ההגינות, עלי להודות שגילוי הדעת, שנחתם על ידי 47 חוקרים ואנשי טיפול, בנוגע לשאלה האם זכרונות לא רציפים אכן מעידים על מציאות אובייקטיבית וקבילים מבחינה משפטית או לא, איננו מעניין אותי מהיבט אינטלקטואלי כלשהו. אני עסוקה בנזק העצום שגרם גילוי הדעת: נזק שמתבטא לא רק בפגיעה באפשרות של נפגעת לתבוע צדק בעולמנו, אלא גם באפשרות שהיא תקבל טיפול נאות.

אין צורך לשכנע אותי שטראומה מורכבת משתחזרת באין ספור צורות של חלומות, פלשבקים, זיכרונות רציפים ולא רציפים, ועוד. לרוב, במסגרת עבודתי הטיפולית, אני גם לא מחפשת הוכחות לכך שנפגעת היא דוברת אמת ולא משקרת, או מדמיינת. אני מאמינה לה, לא משום שאין כל אפשרות שה'שואה' הזו שהיא חולקת איתי כלל לא התרחשה, או לפחות לא קרתה לה, (הרי לא הייתי שם, לא ראיתי אותה, לא שמעתי אותה בשעת ההתרחשות), אלא משום שאני מנסה לתת תוקף לסבל שאנשים מספרים לי עליו. לכל הפחות, לא אוסיף לסבלם הלא יתואר על ידי הכחשה של הסבל שלהם, של חוויתם. זו אחת הסיבות שאני עומדת ביום הזיכרון.

לאורך שלושים שנים בהן ראיתי, יחד עם עמיתיי, מאות פונים ופונות שהם נפגעי פגיעה מינית ושמעתי את סיפוריהם של אלפי מקרים קליניים שבמוקדם פגיעה מינית, למדתי על חשיבותה של אמונה, אמונה באנשים ואמונה לאנשים המדווחים על סבל (ראה תגובת ע. פואה, הארץ, 25.10.14, "זליגמן וזומר אשר מאמינים בCPTSD כמו באלהים").

חוויות של טראומה וטרגדיה שאנשים עוברים מסופרות בכל כך הרבה צורות: דרך כאבים סומאטיים, בזיכרונות רציפים, בזיכרונות לא רציפים, בתופעות דיסוציאטיביות מחרידות, בשחזורי טראומה in vivo בהווה, בחלומות בעלי משמעות קונקרטית וסימבולית, בקשרים שהם יוצרים, וזאת רק תחילתה של הרשימה. הסבל הזה בא כאורח לא מוזמן, פולש לתוך חייה של נפגעת, ומחכה שנכיר בו ונהייה מוכנים להיות עדים. זה מה שייתן סיכוי לאפשרות להחיות תקווה כלשהי של המטופלת לחיים, חיים בעולם מתוקן, בעולם צודק והגון יותר.

על כן, מה שמפריע לי זו לא העובדה שגם אם אוספים יחד את ניסיונם של ארבעים ושבעה אנשי המקצוע הטובים החתומים על גילוי הדעת, בעבודה עם נפגעים ונפגעות, הוא יהיה מצומצם מזה שצוברים זומר וזליגמן בחודש עבודה אחד. העניין אותו אני מוצאת מטריד במיוחד הוא שהפולמוס האינטלקטואלי שהם עוררו, כנראה מתוך רצון להבטיח שאי צדק לא ייעשה, דווקא עלול, לצערנו, לשמש בסיס לעוול ולהרבה מאוד אי צדק.

נכון להיום, נפגעת שרוצה לשמור על נפשה ולא לעבור תקיפה נוספת נאלצת לחשוב היטב אם לפנות לבית המשפט. ניסיון של שנים מראה כי נפגעת אשר מעזה לגשת למשפט פלילי עלולה להפוך מוקד להתקפה ולהאשמות שהיא בדתה את הדברים מליבה, בתום או שלא בתום. היא יכולה להפוך מוקד לזלזול והשמצות ואמינותה נתונה לפקפוק. בחדרי חדרים גם אנשי משפט ימליצו למקורביהם לא לגשת להליך משפטי, בידיעה שעיקר המרדף יהיה לא אחר הצדק אלא אחר הנפגעת. בעיניי, גילוי הדעת, שלא במתכוון, מקדם רדיפה אחר הנפגעת, ולא אחר הצדק.

אני נחרדת לחשוב על השפעתו האפשרית של גילוי דעת זה על המטפלים המסורים בנפגעי פגיעה מינית. מטפלים אלה עובדים עם

נפגעים ונפגעות אשר חונכו על ידי הפוגעים שלהם להטיל דופי וספק בחוויה שלהם עצמם ובתפיסה שלהם (למשל, לאחר שהילדה נאנסה על ידי אביה, הוא פנה אליה ושאל אותה, "רוצה עוד?"). מטופלים אלה אשר לעתים קרובות, כבר אינם מאמינים לשום חוויה של עצמם, זקוקים בחדר הטיפולים לעדים הנותנים תוקף, לא לחוקרים אשר מטילים ספק באמינות חוויותיהם ואף באמינות מניעיהם. ההעזה של מטופלים לתת תוקף לחוויה של נפגעת היא ההעזה להאמין להם ובהם, העזה אשר מחייה.

כיום מטופלים אשר מוכנים להיות עדים ולתת תוקף לחוויה הנפגעת/ת מוצאים את עצמם לא פעם במצב בו הם מואשמים בכך שהם משתילים ומעודדים "זיכרונות" בדויים במטופלים שלהם. למעשה, מטופלים אלה בנפגעי אונס מואשמים בעצמם באונס הרוח ונפש של מטופליהם. מאין ניקח עכשיו את האומץ להמשיך ולתת תוקף למה שהמטופלות מספרות? הפולמוס האינטלקטואלי הפך לפולמוס חודרני המערער יכולתו של מטפל להכיר בזוועה שהנפגעת עברה. המטפלת כבר לא יכולה באמת לסגור את הדלת ולהיות עדה למטופלת שלה. היא עכשיו מוטרדת מארבעים ושבעה חוקרים שמטילים ספק בכך שהמילה של הנפגעת מעידה על משהו שקרה, בכך שהסימפטומטולוגיה מעידה על משהו שאכן קרה, שהזיכרון הבלתי רציף מעיד על התרחשותה של פגיעה, ודורשים, ככלל, שתישאר בעמדה ספקנית ביחס לפגיעה של הנפגעת. במקרה הטוב, אולי מותר למטפלת להתייחס לכל אלה כמעידים על "נרטיב פרטי", סובייקטיבי, שיצרה המטופלת.

המטפלת נדרשת אם כן לבלתי אפשרי - לשמש כעדה עבור המטופלת באותו זמן שמזכירים לה שעליה בעצם לפקפק באמינות האירוע או חוויה. יתרה מכך, המטפלת לא יכולה לסגור את דלת חדר הטיפולים ולספק למטופלת את חווית העדות הכל-כך נחוזה, משום שהיא עסוקה בחרדה שמא תיתבע במשפט דיבה על כך שהיא מאמינה למטופליה.

מטפלים בפגיעה מינית צריכים להיות מוכנים היום לכך שהתביעה נגד הפוגע תהפוך לתביעה נגדם בגין השתלת זיכרונות והוצאת דיבה. אני חרדה מההפרעה העצומה שהוא מחוללת בחדר הטיפולים, מ'הפרעת הקשב' הרגשית שהוא עלול לעורר במטפלת, ובטרפוד יכולתה להיות עדה לטראומה. אני חרדה מההפרעה העצומה שגילוי דעת זה מחולל ביכולת של בית המשפט להמשיך להעמיק בהבנת מורכבות הביטויים וההשפעות של טראומה מורכבת על נפש הנפגעת והפרעה לתהליך הלמידה שזליגמן וזומר הנחילו בעשור האחרון לכל כך הרבה אנשי מקצוע בכלל ולאנשי משפט בפרט.. בנוסף, אני חרדה מההפרעה העצומה שגילוי דעת זה מחולל בתודעה הציבורית סביב פגיעות מיניות, תודעה שנבנית עשרות שנים.

אני נדהמת לראות שוב איך ההיסטוריה משחזרת את עצמה, בנסיגה מהכרה בעובדות של פגיעה מינית לייחוס זיכרונות אלה לעולם הפנימי. אני חרדה מהפגיעה של הפולמוס הזה ביכולת של מטפלת ומטופלת לעבוד בשקט, מהפגיעה בביטחון של חדר הטיפולים, מהפגיעה בביטחון המטפלת המאפשר לה לעשות עבודתה נאמנה מבלי לפחד מתביעות דיבה וטיעוני 'השתלת זיכרונות'. אני חרדה עד מאד מפני האפשרות שיום אחד מטפלות יפחדו לקחת לטיפולם נפגעים ונפגעות. האמיצות בינינו תוכלנה להתחיל לטפל רק אם דאגנו לכסות את עצמנו בביטוחים מיוחדים למקרה של תביעת דיבה נגדנו במשך הזמן.

צר לי שכשחתמו האנשים הטובים על גילוי הדעת, לא חשבו עד הסוף, אולי משום שלא העריכו איזה מחיר יכול המשחק האינטלקטואלי הזה לגבות מהטיפול ומהחיים של נפגעות ומטפליהם.

תבנית לציטוט ביבליוגרפי (APA):

סובר, ר. (2014). לתת את הדעת על השלכות גילוי הדעת: הרהורים של מטפלת בפגיעה מינית. [גרסה אלקטרונית]. נדלה ביום שישי 14 נובמבר 2014, מאתר פסיכולוגיה עברית: <http://www.hebpsy.net/articles.asp?id=3220>